Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

ВРЕМЯ

2012 жыл 31-чи август, байрым кюн. № 171 (19092)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Оноу

24-сагъатлыкъ телевидение ишлерикди

2013 жылда Къабарты-Малкъарда 24-сагъатлыкъ телевидение ишлеп башларыкъды. Аллай борчну регионну Башчысы салгъанды.

Республикада жашагъанланы къараучуну тюрлю-тюрлю категорияларына жораланнган бериулеге кече-кюн да къарарча онглары болургъа керекди. Программала уа бийик качестволу болургъа тийишлидиле, деп чертгенди Арсен Каноков. Бу башламчылыкъны жашауда бардырырча ишчи къауум къуралгъанды. Ол жангы каналны концепциясын жарашдырлыкъды, анга энчи график да къурарыкъды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Бюсюреу къагъыт

Спортсменлени хазырларгъа себеп болгъаны ючюн ыразылыкъларын билдиргендиле

Къабарты-Малкъарны Башчысына Россейни эркин тутушуудан федерациясыны биринчи вице-президентинден Адлан Вараевден къыралны жаш тёлю жыйымдыкъ командасы дунияны Бакуда болгъан чемпионатында къытханы бла байламлы алгъышлау къагъыт келгенди. «Быллай даражалы турнирде беш алтын майдалны алыу-ол эркин тутушууну келир жыллары да быллай жетишимли болурларына ийнандырады. Мен сизге «Озон» юйретиу-жарау этиу базада спортсменлени хазырларгъа болушханыгъыз ючюн ыразылыгъымы билдиреме»,-деп жазылады къагъытда.

Эсигизге салайыкъ, дунияны 21-чи 27-чи августда Бакуда бардырылгъан биринчилигинде бизни командабыз беш алты, юч кюмюш майдал алгъанды, битеукоманда зачётда да алчылыкъны ычхындырмагъанды.

Аны бла байламлы эркин тутушуудан Россейни жаш тёлю командасыны баш тренери Анзор Темботов айтханнга кёре, Приэльбрусьяда спортсменлени хазырларча битеу онгла къуралгъандыла. Анга мында окъугъанланы, жарау этгенлени жетишимлери шагъат этедиле.

Ол бийик жетишимли спортда тауда жарау этиуню магъанасы уллу болгъанын чертгенди. Белгилисича, ахыр жыллада спортсменлени бу жаны бла хазырлаугъа тийишлисича эс бурулмагъанды, керекли инфраструктура да жокъ эди.

Алай бюгюнлюкде Приэльбрусьяда битеу керекли оборудованиялары болгъан спорткомплексле ишлейдиле. Ала не заманда да адамладан толудула, спорт бла кюреширге сюйгенле барысы да окъуна сыйынмаучудула. Жаш тёлю жыйымдыкъ команданы юсюнден айтханда уа, ала алыкъа бир чемпионатдан да саугъасыз къайтмагъандыла. Абадан къауумгъа кирирни аллында уа ол бек иги шартды, дегенди Анзор Темботов.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну прессслужбасы.

ТУУРА СЁЗ

Келир солуу кюнледе Къабарты-Малкъарда эки магъаналы байрам белгиленирикди – Россейге кеси ыразылыгъы бла къошулгъаныны 455-жыллыгъы эмда КъМР-ни Къыраллыгъы тохташханлы – 91-жыллыгъы. 1921 жылда ВЦИК-ни декрети бла Къабарты Автоном область къуралгъанын эсгертирге сюебиз. Ол а республиканы шёндюгю миллет къыраллыгъыны мурдору болгъанды.

КъМР-ни Башчысы Арсен Каноков оюм этгенича, Россей бла союз къабарты эм малкъар халкъланы культура эмда тарых жаны бла айныргъа онг бергенди. Республиканы Башчысы бла бюгюннгю ушагъыбыз да аны юсюнден болгъанды.

Хар кимге да ата журт

Къабарты-Малкъарда миллетле аралы болумну сакълаугъа баш магъана бериледи

- Арсен Баширович, Къабарты-Малкъарны шёндюгю Россейде жерини къаллай багъа берлик эдигиз?

- Бюгюнлюкде республика Россейни уллу экономика эм интеллектуал онгу болгъан тенг субъектиди. Къабарты-Малкъар демократияны къыралны айнытыу процессге тири къатышады. Халкъларыбыз феодальный болумдан шёндюгю Россейни къауумунда миллет къыраллыкъгъа дери къыйын жолну ётгенди. Ол экономика жаны бла артха къалгъан эл мюлк региондан айныу онглары уллу болгъан индустриально-аграрный субъектге дери ёсгенди. Ол а бай фольклор хазнаны мурдорунда къуралгъан культураны, битеу къыралда, ол угъай, дунияда да атын айтдыргъан профессионал искусствогъа дери ёсгенинде да кёрюнеди.

- Интервьюларыгъызда дайым да Къабарты-Малкъарны кесини туугъан журтуна санагъан битеу миллетлени да сейирлерин къоруулау баш борчугъуз болгъанын чертесиз.

- Ол алайды. Мындан ары да миллетле аралы келишиулюкню сакълаугъа энчи магъана берилликди. Бизни халкъла ёмюрледен бери бир бирлери бла келишип, мамырлыкъда жашагъандыла, бир бирлерине къонакъбайлыкъ этип тургъандыла. Бюгюн да бу ариу тёрелени бузаргъа сюйгенлеге жол берлик тюйюбюз. Адам кесини ана тилин, адет-тёрелерин билирге, сакъларгъа керекди, ол келир тёлюлени юйретиуде багъалы сынауду. Ата-бабаларыбыз сынап келген иги адетлени унутсакъ, жашау низам бузула барады, ма ол заманда башланадыла келишмеулюкле, къаугъала да. Къабарты-Малкъарда уа жюз миллетни келечиси жашайды, конфессияланы бла миллетлени араларында келишиулюкге аллай уллу магъана бергенибизни ангыларчады. Аны ючюн, ёсюп келген тёлюлени да бу магъаналы тёреледе юйретирге кюрешебиз.

- Миллетни жашауунда магъаналы кюнледе саугъала этилиучюдюле. Бу жол а Къабарты-Малкъарда жашагъанланы, республиканы къонакъларын къаллай сейир затла сакълайдыла?

- Бир ненча социальный объектле ачыллыкълары бек уллу саугъаладан бириди. Аланы асламы уа спорт бла байламлы болгъанларын белгилерчады. Нальчикде кёп къатлы жашау журт хайырланыргъа берилликди. Битеу 127 фатар да автоном халда жылытыллыкъдыла, алада пластик стеклопакетле орнатылгъандыла, темир эшикле салыннгандыла. Быллай саугъагъа анда жашарыкъла ыразы болурла деп ышанама. Къууанчлы жыйылыуланы юслеринден айтханда уа, Нальчикни ара орамларында шествие бардырыу тёреге айланнганды дерге да боллукъду. Дагъыда жамауатны жыйылыуу боллукъду.

Республиканы агропромышленный комплексини жетишимлерини кёрмючюн къураргъа план барды. Музейледе «Россей эм Кавказ. Тарыхны бетлери» деген кёрмюч, живопись, графика халда этилген чыгъармаланы арасында бек игилерин сайлау кёрмюч-конкурс боллукъдула. Энтта кинофестиваль, сабий чыгъармачылыкъны, «Нальчик – Кавказны культура столицасы» деген фестивальла, «Къонакъбайла» деген жамауат-культура акция, «Элбрусну Кубогу» ат чариш эришиуле бардырыллыкъдыла. Андан сора да, белгили россейли эм тыш къыраллы артистлени къатышыуу бла уллу концерт къураргъа мурат этебиз.

Байрам ишле битеу республикада да боллукъдула. Барыгъызны да бизни къууанчыбызгъа къатышыргъа чакъырама. Быллай магъаналы жумушла миллетлени араларында байламлыкъланы къураргъа, мамырлыкъны сакъларгъа болушханларына толу ийнанама. Газетигизни бетлеринден а Къабарты-Малкъарны жамауатын, республиканы къонакъларын да бу къууанчлы байрам бла жюрегимден алгъышлай, насып, къолайлыкъ, ырахатлыкъ тилейме.

«Российская газета»,
2012 жылда 28-чи августда.

Хурметлеу

Къыйынына - бийик багъа

Мындан юч ай алгъа Россейни адыгларыны федеральный культура автономиясыны вице-президенти, тарых тема жазылгъан суратлау чыгъармаладан къуралгъан жыйырмадан артыкъ китапны, сёзлерин ол жазгъан къыркъ беш жырны автору Псигусов Асламбек Хазретовичге республиканы Башчысыны Указы бла «КъМР-ни культурасыны сыйлы къуллукъчусу» деген ат аталгъанды.

Энди уа Къарачай-Черкесден къууанчлы билдириу келгенди. Анда республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтуруп тургъан, правительствону председатели И.И. Кябишевни быйыл 15-чи августда чыгъарылгъан Указы бла Север Кавказны халкъларыны культураларын айнытыугъа бла сакълаугъа къошхан юлюшю, уллу профессионализми эмда чыгъармачылыкъ ишде уллу жетишимни ючюн Асламбек Хазретовичге «Къарачай-Черкес Республиканы халкъ жазыучусу» деген махтаулу ат аталгъаны айтылады.

Бу аламат саугъасы бла алгъышлайбыз жазыучуну.

Келишим

Заман, ахча да аялады

РФ-ни Социальный страхование этиу фондуну Къабарты-Малкъарда бёлюмю республикада Къырал жумушланы жалчытыу жаны бла кёп функциялы ара бла келишимге къол салгъанды. Анга кёре, халкъны жумушлары тынч, терк да жалчытылынырыкъдыла.

Алгъа адам кеси, хар инстанциягъа барып, документле, справкала жыйып айланыргъа, андан сора аланы къырал органнга элтирге керек эди. Энди уа жангы низамгъа тийишлиликде-угъай. Алай бла аны ахчасы да кёп жоюлмайды, коррупция бла байламлы болумла да азаядыла.

Фондну специалистлери араны ишчилери бла юйретиу семинар бардыргъандыла, алагъа норматив-право базаны юсюнден, неге энчи эс бурургъа кереклисин да айтхандыла. Ала мындан ары да быллай тюбешиуле къурай турлукъдула.

2011 жылдан бери Фонд ведомствола аралы байламлыкъланы тохташдырырча талай мероприятие бардырады. Аны мекямында мычымай консультацияла алырча бёлюмлени контакт телефонлары, сайтны адреси бла информация къанга бардыла.

Ольга ПОГРЕБНЯК.

Эсгертиу

Сакълыкъ хата келтирмез

КъМР-ни Къыраллыгъыны кюнюне эм Билимни кюнюне аталгъан байрамланы аллында республиканы оператив штабы Къабарты-Малкъарда жашагъанладан, адамла кёп жыйылгъан жерледе террорлукъ къоруу сакъланнганы бла байламлы, аладан сакъ болурларын эм кеслерин къоруулауну мадарларын этерлерин тилейди.

Жамауат жыйылгъан жерледе ишеклик туудургъан адам, машина эм башха зат кёрсегиз, бу телефонлагъа сёлешип, билдиригиз:

- КъМР-де МВД – **40-49-10** (дежурный бёлюм), **49-50-62** (ышаныулукъну телефону);
- РФ-ни Къоркъуусузлукъну федеральный службасыны КъМР-де управлениясы – **48-16-02** (дежурный бёлюм), **48-15-81** (ышаныулукъну телефону);
- РФ-ни МВД-сыны Север-Кавказ федеральный округда Баш управлениясыны «Э» арасы – **42-70-52** (дежурный бёлюм);
- «Нальчик» темир жол станцияда ич ишлени линейный бёлюмю – **77-54-46** (оперативный дежурный);
- «Нальчик» аэропортда ич ишлени линейный бёлюмю – **91-19-46** (оперативный дежурный);
- Россейни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясы – **39-99-99** (дежурный бёлюм).

КъМР-де оператив штаб.

ЖАМАУАТ ПАЛАТА

Ёксюзле жашауда тийишли жерлерин табарча

КъМР-ни Жамауат палатасыны Урунуу байламлыкъла эм социальный политика жаны бла комиссиясыны жыйылыуу болгъанды. Анда сёз ёксюз сабийлеге эм интернатланы выпускниклерине социальный болушлукъ этиуню юсюнден баргъанды.

«Тёгерек столну» ача, комиссияны башчысы Николай Маслов интернатладан чыкъгъанлагъа, юйюрледен сабийлеге эсе, абадан жашаугъа юйренирге къыйыныракъ болгъанын чертгенди. Сынамлары аздан, ала кёп халат да жибередиле. Аланы тюз жолгъа салырча ата-аналары жокъдула, ол себепден бу категорияны жаш адамлагъа болушлукъ комплексли халда этилирге керекди.

Алгъа бу болум бла байламлы «Ёксюз сабийлеге бла ата-аналары къарамай къойгъан сабийлеге къошакъ гарантияланы юсюнден» 159-чу номерли Федеральный закон ишлей эди. Алай ол жашауда тийишлисича бардырылмайды. Аны ючюн къырал жаш адамланы интернатдан сора жашауларын къурауну кесини энчи контролюна алыргъа тийишлиди. Алай Россейни Президенти Правительствону жыйылыуунда къыйын болумгъа тюшген сабийлеге жаланда ашларын бла кийимлерин тапдыргъан азды, ала социальный жашаугъа хазыр болурча, анда кеслерини жерлерин табарча этерге керекди, дегенди. Регионлада да алагъа болушлукъ этиуню энчи программаларын жарашдырыуну себеби уллу боллукъду, деп бошагъанды ол сёзюн.

КъМР-ни билим бериу эм илму министрини орунбасары Валентина Наразина бу соруу бек магъаналы эсе да, аны юсюнден аз айтылгъанын белгилегенди. Талай заман мындан алгъа аллай сабийлеге къараргъа муниципальный органлагъа буюрулгъанды, аланы ишлерине контроль а бизни министерствобуз этеди, дегенди Валентина Викторовна. Бу жаны бла иш жетишимли барырча 2008 жылда битеу муниципальный районлада энчи бёлюмле къуралгъандыла.

Алай специалистле жетишмейдиле. Ала бек алгъа къыйын, кёп сабийли неда къолайлары аз юйюрле бла профилактика иш бардырадыла. Алагъа болушлукъ этедиле, алай юйюрде сабийни саулугъуна неда жашауна къоркъуу бар эсе, аны андан аладыла, ата-ананы уа сабийге къараргъа эркинликлерин сыйырадыла неда чек саладыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазылыу 2013

Жангы жылгъа - сюйген изданияларыгъыз бла

Сыйлы жамауат!

Биринчи сентябрьден башлап 2013 жылны биринчи жарымына жазылыу кампания башланады.

Связьны битеу почта бёлюмлеринде сиз сюйген газетлеригиз бла журналларыгъызгъа жазылыуну жарашдырыргъа амал барды. Бу магъаналы жумушну артха салмагъыз. Заманында тамамланнган ишге бир зат да жетмейди.

КъМР-ни почта связьны федеральный управлениясы.

Бизни индексибиз - 51532

Жангыз да шартла

Субботник

Сабийлеге болушлукъгъа

2012 жылны июнь айында Къабарты-Малкъарда бардырылгъан тёрели битеуроссей субботникде жыйылгъан ахчадан жангы окъуу жылны аллында школ жыл сандагъы сабийле ёсдюрген къолайсыз юйюрлеге болушлукъгъа аланы хар бирине тергеп, экишер минг сом берилликди.

КъМР-ни урунуу эм социальный айнытыу министри Тюбейланы Альберт билдиргеннге кёре, аллай ырысхы болушлукъ республиканы Башчысы Арсен Каноковну буюруууу бла этиледи. «2012 жылда 21-чи августда болгъанына кёре субботникни фондуна 10628,7 минг сом тюшгенди. Къолда болгъан ырысхыгъа кёре школ жыл сандагъы ёксюзледен, ата-аналары къарамай къойгъанладан бла къыяулуладан, къолайсыз юйюрлени сабийлеринден 5235-си аллай болушлукъ аллыкъдыла.

Финанс ырысхы муниципальный районланы бла шахар округланы жер-жерли администрациялары жарашдыргъан тизмелеге кёре, ата-ананы неда осуйлукъ этген адамланы банк учреждениялада ачылгъан расчёт счётларына ётдюрюллюкдю. Ахчаны тёлеу быйыл 27-чи августдан башлап бардырылады»,-деп ангылатханды министр.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Жетишим

Бир кишиге амал къоймагъанды

Германияны Франкфурт на Одере шахарында кёп болмай боксдан халкъла аралы EIBC Branderburg Cup деген турнир бардырылгъанды. Анга жыйырма беш къыралны келечилери къатышхандыла.

Россейни жыйымдыкъ командасыны къауумунда ол эришиулеге 49 килограмм ауурлукъда Черек районну сабий-жаш тёлю спорт школуну келечиси Огъары Малкъардан Газаланы Юсюп да болгъанды.

Биринчи тюбешиуюнде бизни жерлешибиз шотландиячы Джек Турнерни хорлагъанды, экинчиде уа ирландиячы Флавин Кетччни. Финалда уа Юсюп, канадачы Эвен Джиллар бла къыйын сермеш бардырып, биринчи жерге чыкъгъанды. Аны бла Газа улу Германиядан юйюне алтын майдалны алып къайтханды.

Бизни корр.

Оюмлулукъ

Огъары Малкъарда – тазалыкъ бла тизгинлик

Кёп жылны ичинде Огъары Малкъар элде кир-кипчикни къайры кетерирге билмей хал тапсыз эди. Аны бла байламлы быйыл июнь айда элни администрациясы, кир-кипчикни жыйып, Урван районда орнатылгъан энчи полигоннга элтип, анда аны утилизациягъа берирге кереклилигини юсюнден оноу этгенди.

Энди бу элде хар ыйыкъны эки кюнюнде кир-кипчикни жыядыла. Бир айгъа 12 машинадан аслам, битеу да 150 квадрат кубометр кир-кипчикни чыгъарадыла. Бу экология эм тазалыкъ жаны бла да уллу магъанасы болгъан жумушну элде жашагъан адамланы 90 проценти бек кереклиге санагъанларын чертедиле. Ала арбазларын тазалыкъда тутуп, анга къууаннганларын да дайым билдиргенлей турадыла. Ай сайын хар адам башындан бу ишге 30 сом тёлерге кереклиси да кишини къоркъутмайды. Къолайлары жетмеген, кёп сабийли юйюрле, кеслери жангыз къалгъан къартла да ол ахчаны бир жарымын тёлерикдиле.

БЁЗЮЛАНЫ Залина,
Черек муниципальный районну жер-жерли администрациясыны пресс-секретары.

Акция

Огъурлу жумушлагъа къошулугъуз

1-чи сентябрьде Атажукин атлы терек бахчада «Выше радуги» жандауурлукъ фонд эм сабий байрамла къураучу «Пини-БУМ» агентство «Болушлукъ этген тынчды» деген ат бла жандауурлукъ акция бардырлыкъдыла. Жарыкъ жыйылыу 10 сагъатдан 13 сагъатха дери сабий аттракционланы тийрелеринде эм Мечиланы Кязим бла Бекмурза Пачевни эсгертмелерини къатында ётерикди.

Кюн узуну клоун Пини эм аны болушлукъчулары-жаныаурла паркга келгенлени кёллерин ала, тюрлю-тюрлю оюнла къурарыкъдыла, гинжиле ишлеп, саугъагъа берликдиле. Сууап иш этеме деген адам а, жандауурлукъ акциягъа къошула, онкология аурууулары болгъан сабийлеге ахча болушлукъ этерге онг табарыкъдыла. Акцияны кезиуюнде жыйылгъан ахчагъа бу къыйын аурууудан къыйналгъан сабийлеге багъалы дарманла алынырыкъдыла эм диагностика процедурала тамамланырыкъдыла. Ол саусузлагъа республиканы сабий клиникалы больницасында багъадыла.

15 сагъатда уа байрам мероприятияланы больницаны онкогематология бёлюмюнде жатхан сабийчикле да къурарыкъдыла. Алагъа къонакъгъа артистле Идар бла Роберт Кулубековла барлыкъдыла. Байрам жыйылыуну программасы жырладан, тепсеуледен, сабий булжутууладан къуралгъанды. Ингир алагъа уа саусузлагъа ала бек сюйген доктор-клоун Пини да келликди.

Бизни корр.

Шимал Кавказ - кюн сайын — 2 бет

ТВ-ны бла радиону программалары — 3-4 бетле

Алгъа барыугъа кенг жол ачхан бирлешиу — 5 бет

«Манга тюрк тилли миллетлени нелери да сейирди» — 6 бет

Ёксюзле жашауда тийишли жерлерин табарча

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Насыпха, 1990 жылдан бери мониторингге кёре, аллайланы саны ёсмегенди. Бюгюнлюкде эсепде ата-анасы къарамай къойгъан юч жюзден аслам сабий барды. Бизни республикагъа ол бек кёпдю. Тийишли органланы ишчилери адамла аланы юйюрлеге алып ёсдюрюрча мадарла этедиле.

Валентина Наразина министерство интернатлада жаш адамланы социальный жаны бла юйретиуге дайым эс буруп тургъанын да айтханды. Аны бла байламлы 2011 жылда программа къуралгъан эди. Ол конкурсда къытхандан сора алагъа жети миллиондан аслам ахча берилген эди. Анга сабий юйлеге керекли оборудование алыннганды. Интернатдан чыкъгъанланы юйле бла жалчытыу да бек магъаналы проблемаладан бириди. Кеслерини кезиулерин кёпле сакълайдыла. Алагъа болушур ючюн, федеральный, республикалы бюджетден да ахча бёлюннгенлей турады.

Нальчик шахар округну билим бериу департаментини башчысыны орунбасары Борчаланы Камал шахарны жер-жерли администрациясы акъылбалыкъ болмагъанланы араларында законну бузуу бла байламлы болумланы профилактика этер эм аланы эркинликлерин къоруулар муратда комплексли программа жарашдыргъанын билдиргенди. Ол жашауда жетишимли бардырылгъанына 2010 жылда аллай бузукъланы саны тогъуз процентге жетгени, быйыл а ахырысы бла да болмагъаны шагъатлыкъ этеди.

2011 жылда 175 сабий юйюрлеге алыннгандыла. Алагъа болжалгъа кёре ахча тёленеди. Юйюрлеге берирден алгъа, аланы аллыкъла бла юйретиу мероприятияла бардырыладыла, ала бла сынамлы психологла ишлейдиле. Опека эм попечительство органлада ёксюзлени мюклерин сакълаугъа да энчи эс бёледиле, дегенди Камал Магомедович.

Жаш тёлю министрни орунбасары Саида Жанимова ала интернатлагъа барып тургъанларын, анда сабийле бла профилактика иш бардыргъанларын, алагъа психология, информация-консультация болушлукъ этгенлерин билдиргенди. Республикада МВД-ны бёлюмюню башчысы, полицияны полковниги Зураб Афаунов а интернатны бошагъанланы иш бла жалчытыр, алагъа социальный, медицина жаны бла болушлукъну этер, аланы жашау-турмуш болумларын игилендирирча министерство башха органла, ведомствола, жамауат организацияла бла да байламлыкъла жюрютгенин белгилегенди. Ала къыйын жашау болумгъа тюшген, болушлукъ кереклилени табар ючюн, билим бериу учрежденияла бла да ишлейдиле. Аллайланы социальный педагогла да юйретедиле.

КъМР-ни Башчысында сабийлени эркинликлерин къоруулау жаны бла уполномоченный Светлана Огузова, алагъа опека эм попечительство органланы ишлери жаны бла кёп тарыгъыула келгенлерин чертип, аланы ишлерин игилендирирге кереклигин айтханды. Органланы специалистлери кеслерини жумушларын бирбирде тынгылы толтурмайдыла, тап юйюрден баланы алыргъа, юйюрде къыйналгъанны уа анда къоюп къояргъа да боладыла. Андан сора да, жаш тёлю арада профилатика ишни тири бардырыргъа керекди, дегенди ол.

Жыйылыуда сабий юйлени келечилери да сёлешгендиле. Алай Нартанда сабий юйню директору Алисултан Алишанов айтханнга кёре, ёксюз 246 сабийден, аладан 169-су социальный ёксюзледиле, ата-аналары ёлюп, интернатха 42-си тюшгендиле. Аланы жашаулары юйюрдеча халда къурaладыла. Аллай, тюрлю-тюрлю жыл санлы сабийле кирген 26 «юйюр» барды. Аланы биргелерине къуруда юйретиучю турады. Сабийлени социальный жашаугъа хазырларча курсла бардыла, ала анда кеслери жаратхан усталыкъны сайлап окъуйдула. Халкъны иш бла жалчытыу ара бла байламлыкъла жюрютебиз, алай бла акъылбалыкъ болгъанлагъа иш табаргъа да болушабыз.

Алисултан Алишанов законодательствода болгъан кемчиликлени юслеринден да айтханды. Сёз ючюн, алгъа интернатны бошагъаннга кийим, чурукъ, бир кесек ахча да бериле эди. Бусагъатда уа хал тюрленнгенди. Анга чыгъа туруп, зат да берилмейди. Сора ол биринчи заманны къалай жашау этерге кереклиги белгисизди. Аны белгилеп, ол Жамауат палатагъа рекомендациялада бу затха эс бёлюрлерин да тилегенди.

Чегем районда болумну юсюнден жер-жерли администрацияны бёлюмюню башчысы Марина Кочесокова айтханды. Прохладнада интернатда къыйын аурууларыбла тургъан сабийлени юслеринден аны башчысы Оксана Радько хапарлагъанды. Анда жашагъанланы ата-аналары ауругъанларын кёргенден сора атып къойгъандыла. Ол сабийле хазна сёлешмейдиле, кеслери жангыз жашау эталыкъ да тюйюлдюле, ундурукъдан арталлыда къобалмагъанла да бардыла. Алагъа къуруда врач къарайды. Алай бир-бирде атаанала, сокъуранып, сабийлерин артха алыргъа да кюрешедиле. Бир-бирле уа алиментле окъуна тёлерге унамайдыла, деп жарсыгъанды ол.

Жыйылыуну ахырында, битеу предложенияланы эсге алып, тийишли министерстволагъа бла ведомстволагъа рекомендацияла этилгендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

КЪУУАНЧЛЫ ЖЫЙЫЛЫУ

Жыр, тепсеу эм ат чапдырыу

Бахсан районну эрттедегили эли - Тёбен Куркужинде - Къабарты-Малкъарны Къыраллыгъына аталып уллу байрам болгъанды. Элни къыйырында ариу бичелликде бардырылгъан байрамгъа тышындан да кёп къонакъ келгенди. Аланы арасында кеси республикабызны эллеринден келечиле, Адыгея, Къарачай-Черкес Республикадан, Чеченден адамла бар эдиле.

Алагъа уа районну администрациясыны башчысыны къуллугъун толтургъан Рустам Канаметов, районну жер-жерли самоуправлениясыны Советини председателини орунбасары Андзор Ахкобеков, элде узакъ ёмюрлю-100-жыллыкъ тамата Нашир Пшихачев, элни сыйлы адамы Зубер Ныров жарыкъ тюбегендиле. Жыйылгъанланы алларында сёлеше, Рустам Канаметов былай айтханды: «Тёбен Куркужин республикагъа кёп фахмулу врачла, алимле, спортчула, культураны бла спортну айтхылыкъ адамларын бергенди. Быллай байрамланы бардырыу, аланы тёреге айландырыу жаш тёлюню патриот ниетде юйретиуге ахшы онгла къурарыкъдыла».

Къууанчлы жыйылыуда сёлешиуле, алгъышлаула бошалгъандан сора спортчула, гёрен туруп, хар бири къарыуун, фахмусун кёргюзтгенди. Чегемден келген Жираслан Вороков, темир токъмакъны 77 кере ёрге кётюрюп, биринчи жерни алгъанды. Экинчи, ючюнчю жерлеге уа элни кесини гёжефлери Азамат Куготов бла Айдамир Кумышев тийишли болгъандыла. Расул Кодзов къол кючню сынауда айырмалы эди. Аркъан тартыуда да куркужинчиле хорлагъандыла.

Бу элде туугъан КъМР-ни эм Ингуш Республиканы сыйлы артисти Ауес Зеушев кесини жырлары бла жыйылгъанлагъа уллу эстетика зауукълукъ бергенди. Элни 3-чю номерли орта школуну окъуучулары Эдуард Жигунов бла Асият Шокуева, бютюнда ариу жырлап, жыйылгъанланы ыразы этгендиле.

Чаришге къабарты-къумалы атладан 60-сы къатышханды. Ол Мурзабек Коновну, генерал Борис Чемазоковну, Гиса Кумышевни намысларына аталып бардырылгъанды. Андан сора да, районну администрациясыны, Зубер Ныровну, Амдул Токмаковну саугъаларын алыргъа, айтылгъан чаришлеге къатышып Тёбен Куркужинден Мухамед Науржановну, Амдул Токмаковну, Хасан Кумышевни, Ахмед Токмаковну, Шордаково элден Рустам Хажироковну, Исламей элден Инал Шибзуховну атлары биринчи жерлени алгъандыла. Ала барысы да грамоталагъа, ахча, эсде къаллыкъ саугъалагъа тийишли болгъандыла.

Байрамны ахырында уа жыйылгъанла бютюнда бек ат чапдырыуда усталагъа сейир - тамаша болуп къарагъандыла. Ала атны аяусуз чапдырып бара тургъанлай, аны къарын тюбю бла айланып келип, иерге миннгендиле, жалкъасындан тутуп, боюнуну тёгерегине айланнгандыла. Ол тюрлю упражнениялагъа къараучула къарс уруп тюбегендиле.

Арина АЛОКОВА.
Бахсан районну жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

Ахчачыкъ

Къырал вкладлагъа гарантияланы кебейтирикди

Банк банкрот болса, клиентле шёндю 700 минг сомдан да уллу компенсация алыргъа боллукъдула. Вкладланы страхование этиу жаны бла агентствода айтханларыча, бу ведомство страховой тёлеулени ёлчемлерин кёбейтиу жаны бла вопросланы жангыдан жарашдырыргъа хазырды. Бусагъатда кредит организация оюла эсе, ахчасын банкга салгъан адам, аны ахчасы 700 мингден аслам эсе, компенсациягъа аны 100 процентин алыргъа боллукъду. Компенсацияны ёлчеми ахыр кере 2008 жылда кёбейтилген эди. Экономика не къыйын болумлагъа тюше-тюше тургъан эсе да, банкла аслам халда банкротствогъа алыкъа тюшмеген эдиле. Банкротха тюшген банк болгъан эсе да, АСВ (агентство страхования вкладов) клиентни ахчасын саулай къайтарып тургъанды.

Страховканы бусагъатдагъы эм кеп ёлчеми (700 минг сом) да аз ахча тюйюлдю. Вкладланы асламысы андан иги да аз ёлчемлидиле. Компенсацияны бек аз ёлчеми кёбейтилсе уа, клиентни жюреги бютюнда хош боллукъду. Шёндюгю экономистле кризис жанындан чыгъаргъа боллукъду деп, къоркъутханлай турадыла.

Кертиди, компенсацияны ёлчеми бюгюн-тамбла кёбейтилликди деп, шарт бир киши да айтмайды. АСВ-ны генеральный директоруну орунбасары Андрей Мельников билдиргеннге кёре, агентство ол соруугъа къарай турады. Алай къоранчла бек уллула болсала уа, ол тюрлю оноу этиуню болжалы 2014 жылгъа кёчюрюлюрге боллукъду.

«Высшая школа экономики» деген институтну директору Василий Солодков айтханыча уа, АСВ-ны страховой суммасына жетерик ахча эки жыл мындан алгъа окъуна бар эди. алай ол иш кеч къалгъандан эсе, эртте этилсе игиди.

- Банкда клиентни ахчасы 700 минг сомдан кёп эсе, аны бир ненча банкга бёлюп-бёлюп салса тапды, - деп чертеди Солодков. – АБШ-да, сёз ючюн, бир банкда компенсациягъа 250 минг доллар тёленеди. Бизде уа компенсацияны аллай даражагъа дери хазна кётюрсюнле, алай компенсацияны ёлчемин а кёбейтирге керек болуп турады.

Интернет.

Байрам

Аламат программа сакълайды

Хурметли нальчикчиле, ара шахарны къонакълары да! Сизни Къабарты – Малкъар кесини ыразылыгъы бла Россейни санына киргенини 455- жыллыгъына аталгъан байрам концертлеге, кёрмючлеге, башха мероприятиялагъа да чакъырабыз. Ала 1-чи – 2-чи сентябрьде боллукъдула.

1-чи сентябрь

Байрамны сабийле ачарыкъдыла. **Сабийлени бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъларыны республикалы дворецини аллында (Ленин атлы проспект, 8) «Мени республикам, мени Россиям» деген ат бла театр оюн маталлы концерт боллукъду. Ол 11 сагъатда башланырыкъды.**

Художникле да кеслерини кезиулю «Кюз арты - 2012» деген кёрмючлерине чакъырлыкъдыла. Ол КъМР-ни Миллет музейинде (Горький орам, 62) 11 сагъатда ачыллыкъды. Дагъыда кеслерини усталыкъларын фотоаппарат бла суратха алгъанла да кёргюзтюрюкдюле. Аланы «Мени туугъан журтум - Къабарты - Малкъар» деген кёрмючлери уа А.Ткаченко атлы Суратлау искусстволаны музейинде боллукъду. Суратчыла къарауучуланы 11 сагъат 30 минутда сакълайдыла.

12 сагъатда Республикалы ипподромда «Элбрусну кубогу – 2012» атлы Халкъла аралы чариш – митинг башланырыкъды.

Уллу Ата журт урушну бла урунууну ветеранларыны «Эстафета» атлы хору «Туугъан журтуму макъамлары» деген концерт программаларын эшитдирликди. Концерт «Восток» кинотеатрны арбазында (Ленин атлы проспект, 37) 14 сагъатда башланырыкъды.

Ингирде, 18 сагъатда, Келишиулюкню майданында (Ленин атлы проспект, 27), россей эстраданы жулдузлары да къатышып, байрам концертге чакъырадыла.

2-чи сентябрь

Экинчи кюн «**Ёмюрге да Россей бла» эсгертмеге гюлле салгъан бла башланырыкъдыла мероприятияла. Ол 400- жыллыкъны майданында 11 сагъатда боллукъду.**

Физкультура – саулукъ сакълау комплекс 11 сагъат 20 минутда байрам халда ачыллыкъды (Ленин атлы проспект, 8).

Сабий стадионну (Пачев атлы орамда) тынгылы ремонтдан сора ачылгъанын кёрюрге сюйгенлени 11 сагъат 50 минутда сакълайдыла.

Ипотека программагъа кёре, кёп фатарлы, жангы ишленнген юйдеги 120 квартирадан ачхычланы иелерине байрам халда берликдиле. Ол Московская орамда, 12 сагъат бла 30 минутда башланырыкъды.

Абхазияны майданына уа республиканы районларындан келген къонакъла «Шуёхлукъну веногу» атлы байрамгъа 13 сагъатда чакъырадыла. Мында, миллет аш – азыкъланы татыуларын кёрюп, къол усталаны ишлерине да къарап, тепсерге да онг табыллыкъды.

Алайда (Абхазия майданда) «Къабарты – Малкъар бюгюн» деген ат бла промышленный – эл мюлк товарланы кёрмючю да ишлерикди. Ол 13 сагъатда ачыллыкъды.

Ингирде, **19 сагъатда уа Жашил театргъа Къабарты - Малкъарны творческий коллективлери, эстрада жырчылары, Россейден бла тыш къыралладан келген жулдузла чакъырадыла.**

Байрам концерт, битеу ишле да фейерверк бла бошаллыкъдыла.

МИГРАЦИЯ СЛУЖБА

Регистрация этиу – ол не затды?

Жылдан-жылгъа къыралда, республикада да гражданланы жашар жерлерин алышындырыулары кенг жайыла барады. Аны бла байламлы миграцияны юсюнден законодательствода бир тюрлю жангылыкъла бармыдыла? Биз бу кюнледе ол теманы юсюнден Россейде миграцияны федеральный службасыны КъМР-де Управлениясыны паспорт эм регистрация ишле бёлюмюню специалисти-эксперти Рахайланы Абдуллахны къызы Федорус бла ушакъ этгенбиз.

- Регистрация этиу - ол неди, ансыз жарамаймыды? - деген соруугъа ол быллай жууап бергенди:

- «Прописка» институт кёп заманны ичинде Советлени къыралында тутхучлу жорукъ болуп тургъанды. Ол кезиуде сени прописканг болмаса, келген жерингде жашаргъа санга киши эркинлик берлик тюйюл эди. Къайдан келген эсенг, ары къайтырынгы излегендиле.

1993 жылда «Россейни гражданларына къайры сюйселе ары барыргъа, Россей Федерацияны жеринде сюйген жерин сайларгъа эм жашау этерге эркинлик бериуню юсюнден» закон къабыл этилгенди. Алай бла прописка этиу кетерилгенди эм гражданланы регистрация этиуню эсеби кийирилгенди.

Болсада РСФСР-ни жашау журт кодексини 54-чю статьясыны 1-чи кесегине тийишлиликде адамны жашарыкъ жерине прописка этиу, алгъынча, жорукъ болуп къалгъанды. 1995 жылда 25-чи апрельде РФ-ни Конституция сюдю Жашау журт кодексни ол кесеги Россей Федерацияны Конституциясына терс келгенин айтханды эм былай белгилегенди: РФ-ни Конституциясына эм «Гражданланы къайры сюйселе ары барыргъа эркинликлерини юсюнден» Федеральный Законнга тийишлиликде бу затны ангыларгъа керекди: прописканы алышындыргъан регистрация жокъ эсе да, гражданланы право-ларына эм эркинликлерине чек салыргъа ала чурум болаллыкъ тюйюлдюле (законну 3-чю статьясы), ол санда жашау журтха эркинликге да».

Башха тюрлю айтсакъ, адамны жашагъан жеринде регистрация этиу (неда аз болжалгъа келген жеринде) – ол жаланда административ актды. Регистрация этерге башха чурум, себеплик этген зат жокъ эсе, анга граждан-право жаны бла бир тюрлю хата туудурмайды. Адамны регистрациясы болмагъанлыкъгъа, гражданинни фатарда жашаргъа эркинлигине тыйгъыч болмайды.

- Адамны жашагъан жеринде регистрация этиу борчмуду эм регистрациясы болмай жашай эсе, аны жууаплылыгъы къалай бирди?

- «Регистрацияны жоругъун къабыл этиуню юсюнден Правительствону Бегимини 9-чу пунктуна тийишлиликде...» «90 кюнден аслам болжалгъа мекямда болжаллы халда жашау этерге келген гражданла, ол аланы дайым жашагъан жерлери тюйюл эсе, айтылгъан болжалл бошагъанлай, регистрация этиуге жууаплы оноучу къуллукъчугъа келип, болумну ангылатыргъа борчлудула...». РФ-ни гражданы жашагъан жерин алышындырды эсе уа, «жангы жерге келгенлей, 7 кюнден кеч къалмай, тохташдырылгъан формада заявление жазып, регистрация этерик оноучу къуллукъчугъа берирге керекди» (бегимни 16-чы пункту).

«Гражданланы сюйген жерлерине барыргъа эркинликлерини юсюнден» законнга тийишлиликде РФ-ни гражданлары Россей Федерацияны жеринде – жашаргъа келген жерлеринде эм жашап тургъан жерлеринде - регистрация этдирирге борчлудула.

Гражданланы аллай борчлу болгъанлары «Регистрация этиуню жорукъларын къабыл этиуню юсюнден» правительствону 1995 жылда 17-чи июньдан бегиминде да шарт тохташдырылгъанды. Ол борчну толтурмагъанлагъа административ - жууаплылыкъ РФ-ни Административ-право низамгъа бузукълукъ этиуню кодексини 19.15-чи статьясына кёре 1500 сомдан 2500 сомгъа дери тазир салынады.

- Энтта да «Регистрация этиуню административ актыны» юсюнден жангыдан къайтып сорургъа сюе эдим. Кёп гражданла ол вопросха иги терен тюшюнюрге унамайдыла. Ала паспортда штамп болса, жашау журтха ие болуп къалгъан сунадыла. Аны юсюнден толуракъ айтсанг эди.

- Жашагъан жеринде адамны регистрация этиу (паспортда штамп да) фатаргъа ие болургъа эркинлик бермейди, жаланда жашау юйню хайырланыргъа эркинлик береди. Алай бла регистрация этилирине жол ачады. Законодательствогъа тийишлиликде граждан регистрация этерге жууаплы оноучу къуллукъгъа тилек къагъыт жазгъан заманда, регистрацияны юсюнден заявление бла бирге, аны жашау юйге кёчерге эркинлик берилгенини юсюнден документи да болургъа керекди. Анга договорну, жашау журтха ие болгъаныны юсюнден шагъатлыкъ къагъытны, мекямгъа ие болгъаныны юсюнден сюдню оноуун эм башха документлени да къошуп берирге тийишлиди. Регистрация этиу – ол жашау журтну хайырланыргъа эркинлик берилгенини шагъатыды.

Алайды да, жашау журтда регистрация этерге сылтау, чурум «кетериле» эселе (хайырланыргъа эркинликни тас этиу неда аны тохтатыу), ол заманда адамны жашагъан жеринде регистрация этер кереклиси болмай къалады. Юлгюге, сюдню жашау журтха кёчюрюрге адамгъа эркинлик берген оноууна кёре, договорну тюз болмагъаны (жашау журтну сатыу эм алыу, жалгъа хайырланыу, ссуда) тохташдырылады. Ол заманда адам сюдню оноуу бла жашау журтдан кёчюрюледи эм регистрация эсепден кетериледи.

Басмагъа **ТЕММОЛАНЫ Мухадин** хазырлагъанды.

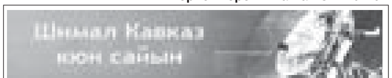

Къайтханлагъа фонд къуралады

Къабарты-Малкъарда Сириядан ата журтларына къайтырыкъ жерлешлерине болушлукъ этерге деп энчи фонд къуралады. Властьла айтханларына кёре, быйылгъы квота – 450 адам бери келгендиле. Ол къыралдан келгенле барысы да санаторийледе орнашдырылгъандыла. Андан сора да, регионда фахмулу студентлеге, ол санда тыш къыраллылагъа да, болушуп турлукъ фонд къурар мурат барды. КъМР-ни Башчысы Арсен Канков Тюркде, Иорданияда эм Сирияда жашагъан черкесли диаспораладан келген делегацияланы жаш келечилери бла тюбешгенинде, къыралны билим берген бек иги араларында окъуп тургъан студентлеге ахча болушлукъну кёбейтир план болгъанын билдиргенди.

Мемориалны салгъанлагъа – саугъала

Ингушетияны башчысы Юнус-Бек Евкуров регионда Эсни эм Махтаулукъну мемориалын салгъан «Вель» деген промышленность-инвестиция концернни специалистлерин саугъалагъанды. Республиканы эм къыралны историяларында болдурулгъан баш ишлеге жораланнган бу деменгили комплекс Назрань шахарда ишленнгенди эм июньда къууанчлы халда ачылгъанды. «Ингушетия Республиканы искусствосуну сыйлы къуллукъчусу» деген сыйлы атла аталгъанына шагъатлыкъ этген къагъытла «Дикая дивизия» эм «Брест крепость» деген скульптура композицияланы авторлары Равиль Юсуповха бла Владимир Шульцха, фирманы президенти Вячеслав Кондрашиннге эм башха специалистлеге берилгендиле.

Юг Кореяны инвесторлары – Дагъыстанда

Юг Кореяны бизнесменлерини делегациясы Дагъыстанда болгъанды. Аны санында бу къыралны уллу энергетика эм автомобиль компанияларыны оноучулары да келген эдиле. Къонакъла баш инвестиция майданлада болгъандыла, ол кюнде «Шимал Кавказны курортлары» деген проект бла да шагъырейленнгендиле. Республиканы Правительствосуну председателини орунбасары Ризван Газимагомедов бла тюбешгенлеринде, корейли предпринимательле жылыу да, энергия кюч да берлик электростанцияны ишлеуге эм курорт зоналаны къураугъа къатышыргъа сюйгенлерин билдиргендиле.

Жандауурлукъ тёреге айланнганды

«Каббалкэнергону» къуллукъчулары специализацияланнган Сабий юйде эм къартайгъан адамланы бла къыяулуланы Нальчикдеги интернатларында болгъандыла эм пациентлеге саугъала бергендиле. Бутлары, аякълары ауругъан сабийлеге деп, фирма тренажёр Гросса деген аппаратны, абаданлагъа уа – алаша холодильник эм тёрт да тёрели холодильникле сатып алып бергенди. Энергетикле аллай жандауурлукъланы эте-эте турадыла, алгъаракъда уа Къобанны суу басхандан къыйналгъан Крымск шахарыны счётуна уллу ахча ётдюргенди.

Жюклени ташыу игиленирикди

Ставропольну халкъла аралы аэропорту хауа бла жюкле ташыуну бардырыуну юсюнден ара шахарны «Аэролимузин» авиакомпаниясы бла келишимни къабыл этгенди. Крайны транспортуну министри Александр Павловну айтханына кёре, Россейде эм дунияны къайсы жеринде да заказ бла жюклени ташыу башланырыкъды. Регионну ара шахарына келлик биринчи самолёт 5-ден башлап 8 адамны алаллыкъды. Керек болса, уллу самолётха да, сёз ючюн, 50 адамны алаллыкъ самолётха, заказ этерге боллукъду.

Сатыу-алыу брендлени айнытыргъа таукелдиле

Кисловодскеде «Легенды гор-2012» деген ат бла биринчи конференция болгъанды. Бу мероприятие Шимал-Кавказ федеральный округда Президентни полномочный келечисини аппаратыны болушлугъу бла бардырылгъанды. Анга къатышханла регионда эл мюлк-аш азыкъ брендни жашауда бардырыуну вопросларын сюзгендиле, аны кезиуюнде сёлешиулеге къатышханла Шимал Кавказны агропромышленность брендлерини механизмлерин къурауну юсюнден бир оюмгъа келишиуню жарашдырыргъа кереклисин айтхандыла – бек алгъа регионну эл мюлкде ишлегенлери ич эм тыш рыноклагъа экология жаны бла таза продукция чыгъарыуну жалчытыргъа борчлу болгъанларыны юсюнден.

Тёртюнчю консерва завод

Чеченни Ачхой-Мартан районуну Самашки элинде шёндюге тийишли предприятияны ишлегендиле. Предприятияны ачыугъа жораланнган церемониягъа Чеченни эл мюлкюню министри Муса Дадаев да къатышханды эм ол мында 300-ден аслам адам ишге тохташхандыла, дегенди. Жууукъ кезиуде завод толу кючю бла ишлеп башларыкъды эм сутка сайын 5 минг консерва банка берип турлукъду. Аны айтханына кёре, шёндю республикада тёрт консерва завод ишлейдиле. Аланы тахта кёгетле бла жалчытыр ючюн, келе тургъан жылда тахта кёгетлени минг гектардан аслам жерде ёсдюрюр мурат барды.

Школ жыллары жетмегенлени къоркъуусузлукъгъа юйретедиле

Сабийлени айныуларыны эм юйрениулерини мурдорларын школгъа дери билим берген учреждениялa къурайдыла. Къарачай-Черкесни къыйын болумла жаны бла ведомстволарыны къуллукъчулары сабийлени къоркъуусузлукъгъа юйретиу-окъутуу ишлени базасын къурагъандыла.

Республиканы ара шахарыны «Алёнушка» деген сабий садында Россейни МЧС-ини республикада Баш управлениясыны къуллукъчулары бла сабийлени къоркъуусузлукъгъа юйретиучю бёлюмюню начальниги Елена Кулишова эм ол юйрете тургъан сабийле бла тюбешиулери болгъанды. Тюбешиу от тюшген кезиуледе эм башха къыйын болумлада адамла кеслерин къалай жюрютюрге кереклилерин ойнау халда бардыргъандыла. Сабийле къоркъуусузлукъну жорукъларына кёре жарашдырылгъан конкурслагъа къатышхандыла.

Къоркъуу къалайдан чыгъарыгъын алгъадан билирге эм къоркъуулу болумну кезиуюнде кесин къалай жюрютюрге кереклисине юйретиу – ма олду Россейни Къарачай-Черкес Республикада Баш управлениясыны къуллукъчуларыны баш борчлары. Ол а ишге иги себеплик этеди.

Уллу юйюрлеге – микроавтобусла

Донну он эм андан да кёп сабийлери болгъан 20 юйюрюне быйылны ахырына дери хакъларын алмай микроавтобусла берликдиле. Ол кёллендириу амалны юсюнден оноуну губернатор Василий Голубев алгъа тамамланырыкъ миллет проектлени эм областьда демография политиканы жашауда бардырыу жаны бла комиссияны жыйылыуунда къабыл этгенди.

Озгъан жылда рекордсмен юйюрле гитче класслы автобусладан 15-син алгъан эдиле, быйыл а – 6-сын алгъандыла, 2013 жылда уа аллай юйюрлени къалгъанлары да аллыкъдыла аллай автомашинала, дегенди регионну башчысы. «Ол проектни жашауда бардырыугъа кёп ахча керек тюйюлдю. Алай эсе, биз аны мындан ары да жашауда бардырлыкъбыз», - дегенди Голубев.

- Андан сора да, эллилени школ автобусла бла юч жылны ичинде жалчытыргъа айтхан эдик да, ол проблеманы да эки жылны ичинде кетергенбиз, - дегенди губернатор. – Энди сабийле школгъа жап-жангы автобусла бла барадыла, энди аланы да аварияла болгъанлары неда техника жаны бла тозурап тохтагъанлары ючюн угъай, жарашдырылгъан план бла алышындырабыз. Кёп сабийли юйюрлени автобусла бла жалчытыуну да система бла бардырыргъа керекди, - дегенди Голубев.

МАЛКЪАР РОССЕЙГЕ КЪОШУЛГЪАНЛЫ 185-ЖЫЛЛЫГЪЫНА

Алгъа барыугъа кенг жол ачхан бирлешиу

Малкъар Россейге къошулгъаныны вопросу алыкъа тарыхда толусунлай ачыкъланмагъанладан бири болгъанлай къалады. Ол проблема бла кюрешген алимле илму ишлеринде кёп тюрлю оюм, сылтау келтиредиле.

Алайды да, 1961 жылда Нальчикде басмадан «Сборник очерков истории балкарского народа с древнейших времен до 1917 года» деген жыйымдыкъ чыгъады. Анда С. К. Бабаев бла Т.Х. Кумыков былай жазадыла: «Къабартыны бла Малкъарны бийлерини кёбюсюн бир бири араларында жууукълукъ байламлыкълары бар эди. Биринчи Россейни санында болгъаны бла байламлы уа бир -бир тау бийле да орус патчахха бойсунуп тургъандыла дерге боллукъду. Жаланда бир энчилик. Эштада, Россейни бла малкъар бийлени араларында сёлешиулени, келишимлени къабарты бийле бардыргъан болур эдиле».

«Карачай и Балкария до 30-х годов XIX в.» деген ат бла 1969 жылда чыкъгъан статьясында белгили орус алим Лавров былай жазады: «Артхаракъда, Россей Шимал Кавказда кесини ангын (позиция) кючлей башлагъанында, малкъар бийле властлагъа Россейни санына кирирча тилек къагъытла жазып тебирегендиле. Ол иш а XVIII ёмюрню экинчи жарымында неда XIX ёмюрню аллында болгъанды», - бу шартланы бизге С.К. Бабаев бла Т.Х. Кумыков келтиредиле. Малкъар Россейни санына къачан, къайсы жыл, къалай киргенди? Аны юсюнден авторла зат да сагъынмайдыла».

Москвада 1967 жылда «Наука» басмада Къабарты-Малкъарны илму-излем институтуну алимлери хазырлап, «История Кабардино-Балкарской АССР с древнейших времён до наших дней» деген ат бла экитомлукъ чыгъады. Бу уллу, академиялы жыйымдыкъда биз излеген соруну юсюнден бир сёз да жокъду.

Аны бла бирге уа Малкъарны Россейге къалай къошулгъаныны юсюнден хапарлагъан кёп башха керти, ишексиз документле къалгъандыла. Алада бизни халкъыбыз деменнгили къыралгъа нек, къаллай болумда киргенини, ол ишни бизге не магъанасы болгъаныны эм муну бла байламлы башха соруулагъа да жууапла табыладыла.

1629 жылда С. Семёнов бла М. Агапиров, Малкъар ауузуна барып, быллай хапарла билгендиле: «Императоргъа ол «мурзала» бойсунмайдыла, кеслерича жашау бардырадыла, Терек шахаргъа да жасакъ ётдюрмейдиле»... Аны юсюнден 1957 жылда чыкъгъан «Кабардино-русские отношения в XVI-XVIII вв.» китапда жазылады.

1651 жылда жарашдырылгъан башха документде «малкъарлы мурзаланы» юслеринден былай айтылады: «Те мурзы под государевою рукою не живут, сами о себе»... Ол сёзлении уа 1926 жылда чыкъгъан «Посольство стольника Толчанова и дьяка Иевлева в Имеретию 1650-1652» деген китапда табаргъа боллукъду.

Россейни бла Шимал Кавказны халкъларыны араларында проблемаланы тинтген белгили осетинли алим Г.А. Кокиев: «Малкъарлыла, дюгерлилеча, бир императорну бойсунууунда да турмагъандыла», - деп жазады. Мында сёз орус эм тюрк патчахланы юслеринден барады. Ол чертгенича, бу шарт аланы башха Кавказ халкъладан энчиликлери эди. Дагъыда 1753 жылда жазылгъан бир къагъытда да «чегемцы и другие им подобные... у Всероссийской империи не в подданстве...», - деп белгиленеди.

XVIII–чи ёмюрню экинчи, XIX-чу ёмюрню биринчи жарымларында Малкъарны Россейге къошулуу амалы уллудан - уллу бола башлайды. Ол заманда орус аскерле, къоншуларыбызны юслери бла ётюп, таулагъа баргъандыла. Халкъбызны къадарында генерал А.П. Ермоловну 1822 жылны жайында Къабартыгъа этген экспедициясыны уллу магъанасы болгъанды. Аскерни уллу бёлюмлери малкъар ауузлагъа ёте башлагъан эдиле! Урушла бла ала 24-чю майда Къашхатаугъа жетип, Черек сууну боюнунда, «къаяла бир бирге къысылгъан жерде» тохтагъандыла; 25-чи майда тау этекле бла Чегем суугъа чыкъгъандыла; июнь айны экинчи жарымында Кёнделенден Бахсан сууну боюну бла Быллымгъа жетгендиле, алайда аланы Орусбийланы аскери тохтатханды.

Бу экспедицияны кезиуюнде Ермоловну башчылыгъында орус патчахны аскерлери саулай Къабартыны алгъандыла: Урухский, Пришибское, Нальчикское, Чегемское, Баксанское эм Каменомостское бет жанланы (укрепления) мурдорларын салгъандыла. Аланы таулагъа жуукълукълары, мындан арысында, миллетибизни тюз жерледе жашагъан этносла бла жюрютген ишлерин, алгъын къабартылы бийле этгенча, тинтирге онг бергенди.

Малкъар Россей империягъа 1827 жылда 11-чи январьда киргенди. Аны юсюнден Беш да Тау Элни келечилери, Ставрополь шахаргъа генерал-лейтенант Г.А. Емануэльге барып, кеслерини халкъларыны атларындан, бу уллу къыралгъа кирир мурат бла элтген къагъыт да шагъатлыкъ этеди. Анда, патчахха подданствогъа баргъандан сора да, кеслерини аманатларын бериуню юсюнден эм орус аскерге кирип уруш этерге бойсуннганларына хазырлыкълары жазыладыла.

Документни уа таулула дюгерлиле бла бирге жарашдыргъандыла. Анда эки халкъны тийишли келечилери патчахдан эски адет-тёрелерин, динлерин да жюрютюрге, шериат сюдню къояргъа ыразылыкъ беририн да тилегендиле. Атабабаладан келгенича, кеслерини бойсунууларында болгъанладан мындан арысында да жасакъны алып турууну юсюнден энчи чертилгенди. Емануэль ол тилеклени къабыл кёргенди. Келген бийлени, кеслерини бойсунууларында болгъан адамлагъа ант этдирип, юйлерине ашыргъанды. Аны бла бирге уа подполковник Швецовха аладан бирер аманат алыргъа буйрукъ да береди.

Бир тюрлю ишеклик туумаз ючюн биз «Прошение о вступлении Балкарии и Дигории в состав Российской Империи» эм «Ведомости о числе дворов дигорских и прочих народов, вновь покорившихся русскому правительству» деген уллу тарых магъанасы болгъан документлени газетни келир номеринде басмаларыкъбыз. Ала экиси да Кавказ линияны Главнокомандующийи генерал Емануэльни мухуру, къол салыуу бла да бегимленипдиле.

Ол тарых шагъатлыкъланы 1991 жылда басмаланнган «Исторические сведения о кабардинском народе» деген китапда къабартылы алим, бу халкъны революциягъа дери тарыхыны юсюнден бир жорукъгъа келтирип жазгъан В.Н. Кудашев былай айтады: «Гюржю Россейге къошулуп, орус аскерле Шимал Кавказгъа ётгенлерини юсюнден Малкъар бийле эшитген заманда, экили болмай, кеслерин не жаны бла да къоруулар амалла излеп тебирегендиле. Ала Россей патчахны бойсунууна кеслери киргендиле. Тау бийлени келечилери, алагъа дюгерни бадинатыны адамлары да къошулгъандыла, 1827 жылда 11-чи январьда кеси ыразылыкълары бла Ставрополь-Кавказскийге, орус аскерни башчысы генерал-лейтенант Емануэльге барып, тилек къагъытны бергендиле. Ала кеслери эм битеу да малкъар халкъ орус патчахлыкъгъа кирирге сюйгенлерини юсюнден, кеслерини аманатларын аскер къуллукъгъа къояргъа хазырлыкъларын да билдиргендиле...».

Биз башында айтып кетген болумладан сора да, Кудашев энчи быллай затлагъа эс бурады: «Емануэль малкъар халкъгъа бла дюгерлилеге ант этдиргенди эм патчахха, жазыу халда тилекде болумланы (адет-тёрени сакълау, муслийман динни жюрютюу, шериат сюдню къоюу, жасакъ жыйыу) жиберирге да айтханды. Этгени да алай болгъанды: генерал Кавказдагъы армияны генерал-адъютанты Паскевичге, ол а Николай I билдиргенди. 1827 жылда 2-чи майда баш штабны таматасы Дубич Паскевичге патчах тау халкъланы тилеклерини юсюнден жангы хапарны уллу жюрек ыразылыгъы бла эшитгенин айтханды».

Россейге къошулгъаныны халкъыбызны андан ары къадарында чексиз уллу магъанасы болгъанын айтыр кереклиси да болмаз. Аны хайырындан Малкъарда алгъын бир заманда да узакъгъа созулмагъан мамыр жашау тохташдырылгъанды. Андан сора уа, 1867 жылда крестьянлы реформаны, ызы бла малланы саны ёсгенин, жангы эл мюлк культураланы ёсдюрюп башлау, ауузларыбызда биринчи арба жолланы ишлеу, сатыу-алыу байламлыкъланы кючлеу, биринчи промышленный предприятияланы ачыу, тау элледе школлада билим берип башлау да энчи чертирча ишле болгъандыла.

Орусну санына киргенден сора жаш бийле аскер къуллукъгъа уллу ыразылыкълары бла барып тебирейдиле. Аланы асламысы XIX ёмюрню 50-чи жылларында орус-тюрк урушну Венгриядагъы компаниясына эм Кюнбатыш Кавказны бойсундуруу урушха къатышхандыла. Тау бийлени сабийлерин ол заманда кадет училищелеге окъургъа, жигит уланланы уа, орус акъсюеклени тенгшилеринча, патчахны конвоюна алып болгъандыла. Тау эм къабарты бийлени сабийлерине тау школ да ачылгъан эди. Къысха заманны ичинде аны реальный училищеге тюрлендиредиле.

Басмагъа история илмуланы кандидаты
АЙШАЛАНЫ Оюс
хазырлагъанды.

Документле

Горская АССР-ден - Къабарты-Малкъар областьха

Документле халкъны къадарыны шагъатларыдыла. Миллетни айныуузыны, къыралны жашауунда магъаналы кезиулерини, айланчларыны юсюнден керти хапарны жаланда аладан билирге боллукъду.

Къабартылыланы бла таулуланы, Россейни башха миллетлеринича, жоллары тынч болмагъанды. Алай ёмюрлени теренинде тарыхыбызны фольклордан неда тыш къыраллы жолоучуланы китапларындан билирге боллукъ эсе, Кавказда совет власть тохташхандан бери халкъны ёсюу жолун документле шарт ачыкълайдыла.

Аланы арасында халкъланы къыраллыкълары тохташханыны юсюнден документле сейирдиле эмда бюгюн да магъаналылыкъларын тас этмегендиле. Газетибизни бетлеринде Кавказ халкъланы байламлыкъларыны, Малкъарны бла Къабартыны араларында болумну, эки халкъны бирикдириуню сылтауларыны юсюнден бир къауум документни басмалайбыз. Биринчиден, Горская Республиканы къуралыууну эмда аны къауумунда Малкъар округну биринчи съездинде къаллай жумушланы сюзгенлерини юсюнден билдирирге сюебиз.

Къыраллыкъгъа биринчи атлам

1921 жылда 20-чы январьда - Горская Автоном Совет Социалист Республиканы къурауну юсюнден Битеуроссей Ара Толтуруу Комитетни декрети (къысхартылып бериледи)

Битеуроссей Ара Толтуруу Комитет **бегим этеди**:

1.Горская Автоном Совет Социалист Республиканы РСФСР-ни бир кесегинча къураргъа, аны къауумуна бюгюнлюкде чеченлиле, осетинлиле, ингушлула, къабартылыла, таулула, къарачайлыла жашагъан жерлени эмда аланы араларында жашагъан къазакъланы эм башха шахарлыланы да къошаргъа, шарт айтханда уа:

а) Чечен округ (алгъын Веденский, Грозненский округла, Кизляр бёлюмню черек жанлы кесеги эмда Сунжа бёлюмню кюнчыгъыш кесеги)

б) Назрановский округ (Ингуш)

в) Къабарты округ (алгъын Нальчик округну шимал кесеги)

г) Малкъар округ (алгъын Нальчик округну къыбыла кесеги)

д) Къарачай округ (алгъын Нальчик округну кюнбатыш кесеги, Пятигорский эм Къобан областьланы Баталпашинск бёлюмлерини къыбыла жаны)

Эсгертиу: Горская Автоном Совет Социалист Республиканы бла Дагъыстан Автоном Социалист Совет Республика эмда сейирлери болгъан башха областьланы араларында чеклени Битеуроссей Ара Толтуруу Комитетни комиссиясы тохташдырлыкъды. Комиссияны къауму сейирлери болгъан областьланы келечилеринден къуралады.

2.Горская Автоном Совет Социалист Республиканы оноучу органларына была саналадыла: Ара Толтуруу Комитет эм Горская Автоном Совет Социалист Республиканы Совнаркому эмда жер-жерли Советле. Ала РСФСР-ни Конституциясына кёре сайланадыла.

3.Горская Автоном Совет Социалист Республиканы ишлерин толтуруугъа башчылыкъ этер ючюн, Халкъ Комиссариатла сайланадыла, ол санда: 1) Ич ишле, 2) Юстиция, 3)Просвещение, 4) Саулукъ сакълау, 5) Социальный жалчытыу, 6)Жерчилик 7) Продовольствие, 8) Финансла, 9) Халкъ ырысхыны советi, темир жол байламлыкъла, почта эм телеграф бёлюмлери бла, 10) Ишчи-крестьян инспекция 11) Урунуу.

Эсгертиу: Тыш къыралла бла байламлыкъла эмда тыш къыралла бла сатыу-алыу жумушла РСФСР-ни ара органларыны жууаплылыкъларында къаладыла. Аскерле бла байламлы жумушла Север-Кавказ аскер комиссариатны бойсуннган Горский краевой комиссариатны жууаплылыгъына бериледи. Контрреволюциягъа къажау ишни Ара Толтуруу Комитетни эмда Горская Автоном Совет Социалист Республиканы Совнаркому араларында этилген келишимге кёре къуралгъан Битеуроссей Чрезвычайный Комиссия бардырлыкъды.

ВЦИК-ни председатели М.Калинин
Москва, Кремль.
«**СССР-ни къуралыуу**» **деген документлени сборнигинден.**
1917-1924 жыллa.

Малкъар округну эм алдагъы борчлары

1921 жылда 6-чы-8-чи апрельде – Малкъар округну Советлерини Нальчикде бардырылгъан биринчи съездинде этилген протокол

Съезд 6-чы апрельде Нальчикде ишчи-крестьян клубда кюндюз 12 сагъатда башланнганды. Аны Малкъар округда Аскер Революция комитетни башчысыны орунбасары тов. Асауляк ачады.

Съездге Малкъарны бу эллеринден 71 делегат жыйылгъанды: Холам, Бызынгы, Акъ-Суу, Къашхатау, Огъары Малкъар, Орусбийлары, Чегем, Чижокъ-къабакъ, Быллым, Хабаз, Кёнделен. Анга Къабарты исполкомну юч келечиси: Калмыков, Прохоров, Хобаев эмда Малкъарны партбюросуну членлери Кучумов, Макаров, облпарткомну инструктору Т.Платонов да къатышхандыла. Съездни президиумуна Энеев, Настуев, Севрюк, Калмыков эм Прохоров айырылгъандыла.

Съездни председателине Т.Энеев сайланнганды. Секретары – Асауляк. Делегатла бары да бирча къол кётюрюп, Съездни сыйлы председательлерине Ленинни, Сталинни, Калининни айыргъандыла.

Мандат комиссияны членлери Ульбашев, Чеченов болгъандыла. Президиум Биринчи малкъар съездни атындан ВЦИК-ге эмда СНК-гъа алгъышлаула жиберирге предложение этеди, аны къабыл кёредиле.

Ревкомну повесткасына «Урлаугъа эм тонаугъа къажау кюреш» деген вопросну кийирип, съездни барыуу къабыл этиледи.

Къабарты исполкомну атындан алгъыш сёз бла Калмыков сёлешгенди. Ол жангы округ жетишимле болурун сюйгенин айтханды. Россейни большевиклерини Коммунист партиясыны атындан Макаров сёлешгенди. Къызыл Грузияны атындан Палавандашвили сёлешгенди. Т.Аккаев уруннган халкъны эркинлиги ючюн жанын берген Нальчик округну биринчи секретары Сахаровну эсгерирге чакъыргъанды. (Аны ёрге туруп эсгергендиле).

Сёзню Облпарткомну инструктору Платоновха берeдиле. Ол уруннган халкъны сейирлерин къоруулаугъа РКП(б)-ны магъанасыны юсюнден айтады.

Бусагъатдагъы жумушланы юсюнден докладны Энеев этеди. Анга къарс уруп тюбейдиле. Докладдан сора алагъа резолюцияланы президиумгъа бергендиле эмда съездни ахырында аланы окъугъандыла. Съезд жабылады. Аны кезиулю жыйылыуун 7-чи апрельде 10 сагъатда башларгъа оноу этедиле.

Аш - азыкъ бла жалчытыу

Съезд эрттенликде 11 сагъатда башланады. Мандат комиссияны атындан Макаров сёлешеди. Аны битеу делегатлары да оноуну къабыл этиуге къатышыргъа эркиндиле. Делегатланы асламы жарлы халкъды.

Ревкомну къурауну юсюнден докладны Асауляк эм Энеев этгендиле. Асауляк докладында къурау вопросланы да кётюргенди. Энеев Малкъарны Горская Республикадан айырылыууну тарых магъанасыны юсюнден айтханды.

Ингирде 6 сагъатха дери солуу кезиу болгъанды.

Ингирде 6 сагъатда жыйылыу жангыдан ишин башлагъанды. Повесткада битеу бёлюмлени ишлерини юсюнден докладла этилликлери белгиленнгенди, Ревкомну доклады сюзюлюрюгю бла байламлы, съезд жерлеринден докладланы этмезге тохташдыргъанды.

Аш-азыкъ бла жалчытыу вопросну юсюнден Нальчикни окрпродкомиссары Фадеев сёлешгенди. Докладны сюзгенде, этген развёрстка тау эллеге 1916 жылны низамына кёре салыннганы ачыкъланнганды. Малкъарлыла къыралгъа берилген эт сюзюлген докладда белгиленнгенинден кёп болгъанды. Съезд Совет власть развёрстканы натуральный налогга алышханына ёхтемлик бла тюбегенди.

Жерле эмда жайлыкъла бла байламлы вопросну келир жыйылыуда сюзерге оноу этилгенди.

Халкъгъа билим бериу къалай къуралгъаныны юсюнден докладны Севрюк этгенди. Ол школла, устазла, китапла, окъуу керекле ахырда болмагъанларын айтханды. Съезд Малкъарда билим бериуню жайыугъа тутхучлулукъ этерге эмда таулуланы арасында билимсизликни ахырда жокъ этерге чакъырыу этгенди.

Жыйылыу ингирде 10 сагъатда жабылгъанды.

Жер бла байламлы проблемала

Жерле бла байламлы вопросну юсюнден докладны Настуев эм Энеев этгендиле. Малкъарда жер бла байламлы халланы сюзгенден сора, съезд Къабартыны бла Малкъарны араларында жерлени юлешиуню юсюнден жер халла жаны бла чрезвычайный комиссияны малкъар бёлюмю хазырлагъан проектин эмда къабарты фракциягъа жууапны къабыл кёргендиле. Анда жерле бла байламлы халланы Малкъарны кесинде бир низамгъа келтирирге кереклиси белгиленнгенди.

Къабарты исполком 15-чи апрельден башлап, ёзен жерледе малланы кютерге эркин этилмегенини юсюнден вопрос да сюзюлгенди. Жер бла байламлы проблеманы эмда малланы кютюуге чек салыннганыны юсюнден ара власть органлагъа белгили этер мурат бла Къызыл ишчи-крестьян инспекцияны келечиси Поповну эм съездни делегатлары Акаевни бла Деппуевни Совтрудармгъа, Энеевни, Ульбашевни эм Мамаевни уа Владикавказгъа жиберирге оноу этгендиле.

Экономика бёлюмню ишини юсюнден Индиченко айтханды. Съезде бу бёлюмге къолундан келгенича болушургъа сёз бергенди. Уручулукъгъа эм тонаугъа къажау ишни юсюнден вопросну сюзгенден сора, съезд Нальчикни окрисполкому 1-чи мартда къабыл кёрген буйругъун жашауда бардырыргъа оноулашхандыла.

Ингирде сагъат бешге дери солуу кезиу болгъанды.

Ызы бла Толтуруу комитетни сайлагъандыла. Съездни коммунист фракциясы кандидатланы тизмесин кёргюзтгенди: Энеев, Деппуев, Жангуразов, Севрюк, Газаев, Сарбашев, Бакишеев, Бочаев, Ульбашев, Настуев, Тимоев, Аппаев, Мусукаев эмда Къабарты исполкомну эки келечиси. Тизмени сюзгенден сора ол тюрлендирилгенди: Энеев, Деппуев, Жангуразов, Севрюк, Газаев, Чеченов, Настуев, Занкишиев, Ульбашев, Акаев, Кучумов, Асауляк, Индиченко, Бабаев, Мусукаев, Бочаев, Хаджиев, Августинайтис, Эфендиев, Кумыков, Кабардуков, Кучмезов эмда Къабарты исполкомну эки келечиси.

ГССР-ни Советлерини Учредительный съездине президиумну башламчылыгъы бла делегатлагъа бу адамла сайланнгандыла: Настуев, Энеев, Ульбашев, Газаев, Ахматов, Кумуков, Севрюк, Кабардуков, Занкишиев, Искендеров, Августинайтис, Чеченов, Камаев, Хаджиев, Эльбаев, Жабелов.

Сюдню юсюнден эмда тиширыула бла байламлы вопросла заман жетишмегени бла байламлы повесткадан кетериледиле.

Харкюнлюк жумушланы арасында къалым бла байламлы вопрос сюзюлгенди. Съезд Совет властьны болушлугъу бла бу осал эски тёре жууукъ заманда кеси аллына кетеригине ышаннганын айтханды.

«Интернационалны» макъамы согъулгъандан сора Малкъар округну Советлерини I съезди жабылады.

Съездни председатели – Энеев,
Секретарь- Асауляк.

Баргъаны боллукъду.

ТЕЛЕВИЗОР

Вольф Мессинг Гитлерге, Сталиннге да къажау тургъанды

Совет Союздан бизге жетген жашырынлыкъладан бири - келлик заманланы билген, дунияны бек огъурсуз адамлары бла тенгшилик халда сёлешген адам, шёндю бек айтхылыкъ адамгъа саналлыкъды. Бек сейир этерчады бизни «экстрасенслени сермешлерини», паранормальный затланы эм «кертиси бла да мистикалы телеканалланы заманында XX ёмюрню бек иги билгичин телевизорда кёргюзтюрге онг табылмай тургъанына.

Мессингни юсюнден жазылгъан китапланы эм къуралгъан фильмлени асламысы, аны «Комсомолканы» журналисти Михаил Хвастунов бла бирге жазгъан мемуарына кёре къуралгъандыла. Ол кеси айтхан, алай сейир этерча хапарладан къуралгъанды «Вольф Мессинг: Видевший сквозь время» деген шёндюгюлю сериал. Ма фильмде жер тапхан хапарладан жаланда юч кесеги.

Башына - 200 минг марка

«1939 жылда 1-чи сентябрьде немисли аскерлени танклары Польшаны чегинден ётгенлей, ол къырал ёлген эди дерге боллукъду. Мен уста биле эдим, немислиле ууучлагъан жерде манга къалыргъа жарамазлыгъын. Мени башымы багъасы 200 000 марка эди. Ол 1937 жылда Варшаваны мингле бла салалгъан адамлары жыйылып тургъан театрларындан биринде, Восток жанына ал бурса, Гитлерни ёллюгюн айтхан эди. Мен алай боллугъун айтханымы Гитлер ол кюн окъуна билген эди: ол кюн окъуна битеу поляклы газетле басмалагъан эдиле уллу харфла бла мен айтханны, ал бетлеринде. Фюрер мистикагъа эм боллукъ затланы алгъадан айтханлагъа ийнаныучу эди».

«Мен сизни къолларыма алып айланнганма..»

«Бир мыйыкълы киши чыкъды. Саламлашды. Мен ол ким болгъанын кёргенлей таныгъан эдим.

-Сау-саламат болугъуз. Мен сизни къолларыма алып да айланнганма...

-Къалай къолларынга алып?- деди Сталин, сейирге къалып.

- Биринчи майда... Демонстрацияда, -дедим.

Сталин Польшада болумну, мени Пилсудский бла эм Речи Посполитаны башха оноучулары бла тюбешиулерими юслеринден хапар сорду. Иги кесекге созулгъан сёлешиуледен сора, мени эркин эте:

-Ох къалай хыйлачысыз сиз, Мессинг!-деди.

-Угъай, мен тюйюлме хыйлачы. Ма сизсиз кертиси бла да хыйлачы!-дедим. Калинин алайда эди, Сталинден жашыртын ол мени билегимден тартхан эди.

Кассирни абызыратханы

Эштада, Сталинни буйругъу бла мени онгуму сынарыкъ болур эдиле. Манга задание бередиле Къырал банкдан таза къагъыт бла 100 000 сом ал деп. Ол сынау бушуулу бошалыргъа аздан къалгъан эди.

Мен кассирни къатына келип, школ тетрадьдан жыртып алыннган таза къагъытны узатама. Чемоданны ачып, терезечикни аллында тапкагъа салама. Жыл саны жетген кассир, къагъытха къарап, кассаны ачды. Жюз минг сомну санады... Чемоданны жабып, мен залны ортасына кетдим... Сынау къалай баргъаныны юсюнден актха къол саллыкъ шагъатла келдиле къатыбызгъа. Ол формальность бошалгъандан сора мен чемоданчыкъ бла кассирни къатына келдим. Ол манга къарады, сора таза тетрадь къагъытха бурду къарамын, аны ол башха хайырланылгъан чекле бла чюйге тюйреп къойгъан эди. Мен чемодандан ахча пачкаланы чыгъарып, аны аллында тапкагъа сала тургъаныма къарады да шинтикге ауур олтуруп хырылдады... Инфаркт! Артда ол, насыпха, сау болгъан эди!

Аты айтылгъан Вольф Мессингни (сол жанында сурат) ролюн ойнагъан актёр Евгений Князев (онг жанында сурат).

Сериалны мистикасы

Сериалны къурагъанла «Мессингни къаргъышы» деген затха жолукъгъандыла. Фильмни жарашдыра тургъан кезиуде ол къауумдан экеулен ёлгендиле. Сценаладан биринде Мессинг ким болгъанын ачыкъларгъа кюрешген актёр Альфёров, спектакльни кезиуюнде сценада ёлгенди. Мессингни жаш заманын ойнагъан Роман Гречишкин бир айдан сора ауушханды - Садовый гюренде микроавтобус ургъан эди аны.

Фильмни къурау башланнган кезиуюнде, режиссёрладан бири-Валерий Усков, инфаркт болуп, больницагъа тюшгенди, бир кесек замандан сора уа экинчи режиссёрну - Владимир Краснопольскийни да жюреги ауругъанды.

«**Комсомольская правда**» газет.

Жаш тёлю

«Манга тюрк тилли миллетлени нелери да сейирди»

Терс-Къолну онбиринчи классыны окъуучусу Къочхарланы Солтанны жашы Тахир кёп болмай Обнинск шахарда школчуланы арасында бардырылгъан «Юность. Наука. Культура» деген жыйырма жетинчи битеуроссей конференциягъа къатышып, ючюнчю даражалы дипломгъа тийишли болуп къайтханды. Анга тюбеп, ушакъ этгенбиз.

- Тахир, бу конкурсха къалай бла баргъанса?

- Аны аллында республикалы эришиуде биринчи жерге тийишли болгъаным себепли, Обнинскге барыргъа онг табылгъанды. Мен ол конкурсха башха тема хазырларгъа деп тура эдим. Болсада бизни посёлкада халкъла аралы «Алтын майдан» фестивальны 2010 жылда биринчи кере кёргенимден сора аны тюрлендирирге таукел болама.

Устазым Хапаланы Елена Иссаевна бла да сёлешеме. Ол да ыразылыгъын билдиргенден сора мен «Общие элементы культуры, вокала, языка, этноса, религии и мифологии тюрков мира» деген теманы сайлап, анга кёре ишими бардыргъанма. Конкурсда ючюнчю жерни алгъаныма ыразыма.

Темамы тюрлендиргеним а бу зат бла байламлы болгъанды – фестивальда ол къадар жерден келген къонакъланы бизге ушап сёлешгенлерин, тепсегенлерин, жырлагъанларын кёргенимден сора бек уллу сейирге къалама. Татарлыла, хакаслыла, якутлула, чувашлыла, дагъыда башхала – къаллай бир аламатлыкъ, тамашалыкъ дуния бар эди анда.

- Болсада сен сайлагъан тема тынч тюйюлдю. Къалай бла ишлегенсе аны бла?

- Фестивальда Татарстандан, Тюркден, Якутиядан келген адамла бла таныша, шуёхлукъ жюрютюп башлагъанма. Ала манга бек кёп болушхандыла. Интернет бла ушакъ этеме. Барысы да кеслерини адет-тёрелерини, культураларыны, мифологияларыны юслеринден хапарла айтадыла. Мен а аланы тенглешдирген этеме.

Бу темагъа кёре ишлеген манга къыйын угъай, сейир окъуна эди. Кёп затны билгенме, ангылагъанма. Андан сора да, манга къарт атам Къочхарланы Хасан, элибизни иймамы Ёлмезланы Абдул-Керим, устазым Хапаланы Елена да болушхандыла.

Обнинскде бардырылгъан конкурсха «этнография» номинацияда къатышып, жюрини, залдагъыланы соруулярына да жууапла бергенме. Бизни республикадан баргъан онсегиз окъуучудан бу номинацияда жаланда мен сёлешгенме.

Бизни биргебизге уа Нальчик шахарны Сабийлени бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъларыны республикалы арасыны устазы Анюта Пшукова баргъанды. Жетишимлерибизни юсюнден аналарыбызгъа бизден эсе алгъаракъ ол билдирип тургъанды.

- Келир жаз башына сен школну бошарыкъса. Къайда окъургъа дейсе?

- Мен Стамбулда неда Анкарада окъургъа сюеме. Банк иш бла байламлы факультетни сайларыкъма. Тюрк халкълагъа, аланы тиллерине, адет-тёрелерине сейирим алай уллу болуп къалгъанды, бу шахарланы сайлагъаным да аны ючюндю. Ким биледи, кюрешеме десем, бу теманы андан ары кенгертип, илму ишге окъуна айландырсам да. Аны заман кёргюзтюр.

Таулу халкъны къаллай бир миллет бла сёлеширге, бир бирини ангыларгъа онгу барды. Ол тилибизни ариулугъун, шатыклыгъын сезерге да болушады. «Ёз миллетими мен билмесем, ким билликди?» - деген соруну кеси кесиме дайым да бергенлей турама.

Этнографиядан бла тюркологиядан, аллай онг болса, школда кружок ачаргъа окъуна бек сюерик эдим. Биринчиден, ол кесим билген затла бла бизни ызыбыздан класслада окъугъанла шагъырейленселе ыразы боллукъ эдим. Нек дегенде элде, шахардача, онгла жокъдула. Экинчиден, мен юч жылдан бери школну президентине айырылгъанма. Аны себепли кружокну бардырыргъа эркинлигим да бар сунама.

- Биз билгенликден, сен спортну да бек сюесе. Андан сора да, тышындан келген туристлеге да жол кёргюзтесе.

- Хау, алайды. Тутушууну тюрлюлерине жюрюп турама. Шахматланы, шашкаланы да бек жаратама. Шашкаладан район эришиулеге кёп къатышханма, алчы жерлеге тийишли да болгъанма.

Туристлеге жол кёргюзтюуюм а юйюрюбюзню къанындады дерге да боллукъма. Аппам Хасанны атасы Къочхарланы Тахир аты айтылгъан киши болгъанды. Манга да аны атын атагъандыла. Кеси да 120 жыл жашагъанды. Ол адамланы Элбрусха элтип тургъанды. Уста уучу да болгъанды. Аппам да таулагъа кёп жюрюгенди. Аны жыл саны бюгюнлюкде сексенден атлагъанды. Атам да жюрюйдю таугъа.

Мен а къышда тышындан келген туристлени лыжала бла учаргъа да юйретеме. Жайда уа аланы экскурсиялагъа элтеме. Быйыл манга «Алтын майданнга» келгенледен Къыргъызстанны келечилери тюшген эдиле. Ала бла да шуёх болгъанма.

Окъууну, ишни да сюеме. Жаланда мен иги келишалмагъан – ол орус тилди (кюледи). Орус литератураны бек жаратама, кёп окъуйма. Болсада, не окъусам да, жаза туруп бош жерде халат жиберип къояргъа боллукъма. Бу жаны бла билимими ёсдюре барлыкъма.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

ФУТБОЛ

«Топну къабакъ эшикге урмасанг, къайдан боллукъду эсеп»

«Энди бюгюн хорлатсакъ, Премьер-лигасыз къаллыкъбыз». Стадионнга кирип бара ма ол сёзлени эшитген эдим, бирге жокку болуп, хапар айта тургъан спартакчы фанатладан. Командабыз къытдырлыкъды деп мен да турмай эдим. Нек дегенде, не жанын алып къарагъанда да, бизни футболчуларыз Санкт-Петербургну «Петротрестинден» онглуракъ эдиле. Бютюнда мындан алда Хабаровскеде матчны хорлатханларын эсге алсакъ, юйде оюнларындан юч очко алыргъа кереклиси баям эди. Жарсыугъа, хар зат да къонакъбайла умут этгенча болмады.

Леонид Ткаченко.

Тимур Шипшев.

Команданы баш тренери Тимур Шипшев айтханнга кёре, футболчула асламысында оюнну ал кезиулеринде терс затла ычхындыргъандыла. Къонакъланы санында да бар эди проблема. Алчы футболчуларындан бири Михаил Козлов 8-чи турда кесин бек ачытханы бла байламлы бек аздан жарым жылдан алгъа составха къошуллукъ тюйюлдю.

Оюнну юсюнден айтханда, ол акъырын халда башланнганды. Кюреш асламысында майданны ортасында баргъанды. Он минут ойнагъандан сора спартакчыла къармашып башлагъандыла, майданны эки жаны бла алгъа атылып, бир кезиуде уа топну къабакъ эшиклеге киийирирге окъуна аздан къалгъандыла. Болсада эсепни уа петербургчула ачадыла. Къабакъ эшикле таба урулгъан топну вратарыбыз билмегенлей къолудан ычхындырып иеди, Андрей Мязин а ол онгну тап хайырланнганды.

Андан сора спартакчыла чабыууллукъ эте кетип, топну къабакъгъа киийиргендиле. Марат Шогенов тазирле урууну жерден Сирадзеге аламат пас береди, алай ол офсайдда тургъаны бла байламлы тобун санамагъандыла. Белгилеп айтырчады, Шогенов, хар замандача, бу жол да тири ойнагъанлай тургъанды. Отузунчу минутда угловойдан берген топну къабакъ эшиклеге кийирирге да аздан къалгъанды. Эсепни тенг этерге уа эм иги онгу Денис Дорожкинни болгъанды. Угловойдан берген топну ол, этиучюсюча, тап жарашдырып ашырады, алай ол къабакъ эшикледен азчыкъ бир жанына кетеди.

Биринчи таймдан сора тренерле командаланы составларында биришер алышыныу этедиле. Шипшев матчдан Сирадзени кетереди, бу жол, не эсе да, ол кесин кёргюзталмай къалгъанды.

Оюнну экинчи жарымы уа бир кесек тирирек башланады. Алгъа петротрестчи Андрей Мязин топну къаты уруп къабакъ эшиклени чыпынына тийдиреди. Андан сора спартакчы Руслан Абазов эсепни ёсдюрюрге тап онгу болгъанлай, амалны хайырланалмай къойгъанды. Бизни команданы санында эм иги ойнагъаннга ол кюн Гуджа Рухаианы санаргъа боллукъ эди. Ол бир бири ызындан петротрестчилени ётюп, оюнда бир ненча кере къоркъуулу кезиу салгъанды. Болсада аладан зат чыкъмагъанды.

Бир кесекден «Спартак» биягъы атакаларын башлайды, сеткагъа топну кийирирге да аздан къалгъанды. Андан сора оюнну Абазов «бузады». Кючюнден келгенича ол Мурат Хотовну аякъларына билмегенлей бутсыйлери бла уруп иеди. Судья сары карточканы береди. Ол аны экинчиси болгъаны бла байламлы майдандан къысталады.

Оюн бошалгъынчы, спартакчыла къоркъуулу кезиулени хазна къураялмагъандыла, ол угъай эсе, тюзюнлей къабакъ эшиклеге марап топну да урмагъандыла. Къонакъла уа, алагъа салыннган борчланы майданны кеси жанларында тынгылы толтуруп, чабыууллукъ этерге бир онг болгъанлай, аны олсагъатлай окъуна хайырланып тургъандыла.

Алай кезиулени биринде, судья матчха къошакъ заман бергенде, спартакчы Аднан Захирович топну жангылып петротрестчилеге береди. Аны марап сакълап тургъанча, Вячеслав Сушкин топну алып, тюзюнлей уруп, къабакъ эшиклеге кийиреди. Эсеп 0:2 болады. Матч аны бла бошалады, спартакчыла уа бир бири ызындан эки оюнну къытдырадыла.

Судья оюн бошалгъаннга белги бергенлей, «Спартакны» командасы терк окъуна жашил майдандан кетерге кюрешеди. Стадионнга келгенле аны эслегенлей сызгъырып башлайдыла...

Тимур Шипшев: Оюнда алгъадан айтылгъан бир борч да толтурулмагъанды. Биринчи тайм ючюн бек айыпды. Футболчуларыбыз кеслерин болмагъанча осал кёргюзтгендиле. Экинчи жарымда бир затла этерге кюрешгенбиз, алай андан да магъана чыкъмагъанды. Къабакъ эшикле таба топланы хазна урмайдыла. Топну барыр жерине урмасанг, къалай болсун кёрюмдю. Экинчи таймда амалсыздан Джудовичге - капитаныбызгъа алгъа бар деййме, ол кезиуде уа къонакъла бизге экинчи топну ургъандыла. Энди жиберилген жангылычла бла ишлерикбиз.

Леонид Ткаченко: Биз кёрюмдю бла ыразыбыз. Бюгюн футболчуларыбыз алгъадан къурагъан тактикабызны иги хайырланнгандыла. Контр атакаланы этип эки голну да алай ургъандыла. «Спартак» бла Нальчикде ачыкъ футбол ойнаргъа жарамазлыгъын иги биле эдик. Къысхасы, муратыбызгъа жетгенбиз, оюнну качествосун да жаратханма.

Майданда командаланы къауумларында бу футболчула ойнагъандыла:

«СПАРТАК-НАЛЬЧИК»: Коченков, Абазов, Джудович, Овсиенко, Багаев, Захирович, Татарчук (Коронов, 63), Рухаиа, Шогенов (Балов, 79), Сирадзе (Шаваев, 32), Дорожкин (Гошоков, 46).

«ПЕТРОТРЕСТ»: Самохвалов, Кирсанов, Ершов (Круподер, 82), Тарасюк, Кудинов, Костин, Сурков, Семёнов, Андреев (Сушкин, 90), Матрахов (Хотов, 46 (Усанов, 78)), Мязин.

Сары карточкаланы Овсиенко, 32-чи, Абазов, 50-чи. Матрахов, 45-чи. Семёнов, 49-чу. Кудинов, 56-чы мунутлада алгъандыла.

Чемпионатда башха командала былай ойнагъандыла: *Сибирь – Нефтехимик 1:2, Ротор – Урал 0:4, Салют Бл – Енисей 2:1, Балтика – Уфа 1:1, Томь – Шинник 3:1, Спартак Нч – Петротрест 0:2, Торпедо М – СКА-Энергия 0:0, Волгарь – Металлург-Кузбасс 1:0.*

Кезиулю матчны «Спартак» 6-чы сентябрьде кеси майданында Москваны «Торпедосу» бла бардырлыкъды.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан.

Футболдан миллет лиганы 9-чу турдан сора турнир таблицасы

	Командала	О.	Къ.	Тб.	Х.	Т.	О.
1	Томь	8	5	2	1	17-9	17
2	Уфа	9	5	2	2	11-7	17
3	Урал	9	4	4	1	18-6	16
4	СКА-Энергия	8	4	3	1	8-4	15
5	Нефтехимик	9	4	3	2	17-12	15
6	Ротор	8	4	1	3	6-8	13
7	Енисей	9	3	4	2	9-7	13
8	Балтика	9	3	4	2	11-11	13
9	Спартак Нч	8	4	0	4	8-11	12
10	Сибирь	8	3	1	4	11-11	10
11	Салют Бл	8	2	3	3	8-11	9
12	Петротрест	9	2	3	4	8-13	9
13	Торпедо М	8	2	3	3	5-10	9
14	Шинник	9	2	2	5	6-10	8
15	Металлург-Кузбасс	9	2	2	5	5-9	8
16	Волгарь	8	1	5	2	5-7	8
17	Химки	8	0	2	6	6-13	2

Ата-аналагъа сабийлени юслеринден

Эгизлени бир бирге ушатыргъа кюрешмегиз

Мени къызым эгиз къызчыкъла тапханды. Аланы къалай ёсдюрюрге керек болгъанын билмейбиз: тёрели эгечленичамы огъесе бир энчи амалланы хайырланып?

Вероника Петровна, Волгоград

М.В. Ломоносов атлы МГУ-ну психология факультетини психогенетика кафедрасыны доценти Надежда Зырянова жууап береди:

- Баш магъаналы иш а былай болургъа керекди – хар къызчыкъгъа да энчи-энчи инсаннгача, аланы тёгереклеринде адамла алай къараргъа керекдиле. Башхача айтханда, къоюнугъузда жюрютюрге, гыллау-гыллау эте, ала бла сёлеширге, ала тёгереклеринде не затла кергенлерин билдирирге керекди.

Ангылашыныулуду – сабийчиклеге бирча кийимле сатып алгъан бек тынчды, алай аланы тюрлю-тюрлю кийиндирирге керекди. Сабийлени чачларын да бир бирге ушамагъан стрижка этип ишлетирге тийишлиди. Туугъан кюнлеринде саугъагъа экисине да бир илляуну угъай, башха-башха экисин беригиз. Алагъа атлары жазылгъан эки пирог жарашдырыгъыз. Уллайгъан эгизле кеслерини байрамларына къонакъланы хар бири энчи чакъырса игиди. Эгизлени шуёхларыны аллына хар бириnden чакъырыу къагъыт бериллик эсе да, аланы хар эгиз кеси чакъырса тапды – эгизле кеслерини эркинликлерин хайырланалмагъанларын сезселе кёллерине бютюнда бек тиерикди.

Былай къарагъанда уакъ затчыкъча кёрюннгенликге, аны да уллу магъанасы барды – анала сабийлерин къатларына чакъыра туруп тюрлю-тюрлю сёзле хайырланыу. «Къызчыкъла, бери келигиз», - деп къоя турмагъыз. Аланы жанларына тиймез ючюн, къызчыкъланы чакъыра туруп, алгъа бирини атын, аны ызындан а экинчисини атын айтып, къычырыргъа керексиз.

Къызчыкъла ёсе баргъанлары сайын, ала дайым да бирге тура эселе, аланы хар бири бла энчи-энчи къачан сёлеширге керекди? Хар сабий бла да энчи, ала бирге болгъан заманлада да тап сёлеширге керекди. Алай этмесегиз, аны къылыгъын, башхалыгъын, энчилигин да къалай билликсиз? Тюкеннге бара туруп биргенге бирин, экинчи жол а башхасын элтирге керекди.

Тыш къыраллы психологла айтханнга кёре, эгизлени сабий садха бир бири ызындан башха-башха элтирге керекди. Сёз ючюн, баш кюнде бла бараз кюнде бирин, геуюрге кюнде бла орта кюнде уа – экинчисин, байрам кюн а экисин да бирге элтирге керекди. Ол тюрлю амал сабийчиклеге быллай хайыр береди – эгизле кеслерин бир бирлери бла эм башха сабийле бла да къалай жюрютюрге керек болгъанына да юйренедиле.

Эгизлени бир бирлеринден айырып башха-башха группалада неда классладa кёп заманны тутаргъа уа жарамайды. Тёреде болгъаныча уа эгизле бир бирден айырылып кёп заман уллуракъ болгъанларында (подростокла болгъанларында) жарайды.

Къызчыкъла окъуп башласала, аланы жетишимлерин тенглешдирип къараргъа, аны юсюнден хапар айтыргъа да жарамайды. Алай сабийни кесини алгъыннгы эм шёндюгю жетишимлерини юслеринден а айтыргъа керекди. Эгизле дерслерин эте туруп а башха-башха жерледе болургъа керекдиле: аланы тамамлап бошасала уа махтаргъа керекди – хар бирини да кесини энчи жетишимлерин чертигиз. Устазларындан а былай тилегиз – алагъа бирча ишни заданияны бере турмагъыз, деп. Битеу алып айтханда уа, эгизлик тандемни бузаракъ этерге керекди. Аланы хар бириnden да чынтты инсанны къурау а тынч иш тюйюлдю.

«АиФ. Здоровье» газетден.

КЁРМЮЧ

Ит – бизни керти шуёхубузду

«Дог–Престиж» атлы жамауат биригиу Битеудуния кинелогия (итлени сюйген) федерация бла бирге 2-чи снтябрьде «Юность России» республикалы стадионну тийресинде кёрмюч бардырлыкъды. Анга Дагъыстандан, Север Осетия – Аланиядан, Краснодар бла Ставрополь крайладан, Москвадан келгенле къатышырыкъдыла.

Хорлагъанлагъа «Россейни миллет чемпионлары», «Россейни ёхтеми», «Федерацияны чемпиону» деген номинациялада саугъала берилликдиле. Аланы сыйлары, Россейден сора, тыш къыраллада да жюрюйдю.

«Дог – Престиж» жамауат итлеге ариу кёзден къараргъа чакъырады, бу жаныуарла адамны чынтты шуёху болгъанын ангылатады, аланы тутханланы да юйретеди. Аны себепли бу мероприятияны чеклеринде «Сабий бла ит», «Жаш хендлер», «Ортакъ бест» эм «Джуниор бест» эришиуле да боллукъдула. Ол Къабарты – Малкъардагъы «Надежда» атлы жамауат биригиу бла бирге къыяулу сабийлеге болушлукъгъа деп къураллыкъды.

Лилия ШОМАХОВА.

Театр

Жангы сезон ачылады

Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театр кесини кезиулю сезонун жангы оюн бла ачарыкъды. Ол **29- чу эм 31-чи августда В. Жеребцовну «Тау артында тал жиляйды» деген пьесасына кёре салыннган спектаклыни кёргюзтюрюкдю**. Аны режиссёр Къулбайланы Мусалим салгъанды. Декорацияны Баккуланы Владимир жарашдыргъанды.

Спектакльге Будайланы Ольга, Бапыналаны Зариф, Мамучиланы Кемал, Жангоразланы Мажит, Мамайланы Фатимат, Шауаланы Орусбий эм башхала къатышадыла.

Оюн 19 сагъатда башланырыкъды.

Соруулары болгъанла бу телефонла бла сёлешсинле: **47-50-40**; **47-54-37**.

Хош келигиз!

ЖОЛ

Биреуню хатасындан башхала да къыйынлыкъ кёргендиле

2012 жылда 27-чи августда сагъат 12-ден 20 минут озуп Къабарты-Малкъарны жеринде, «Кавказ» федеральный жолуну 447-чи километринде юч автомашина бир бирлери бла къагъышханларында, 5 адам ачыгъанды, деп билдиргендиле КъМР-де МВД-ны ГИБДД-сыны къуллукъчулары.

ВАЗ-2106 автомобиль Чегемден Нальчикге келе, артха бурулама дегенлей, аллындан келген ВАЗ-2114 автомашина бла къагъышханды. Ол да баргъан жолундан чыгъып кетип, ючюнчю ВАЗ-2106 автомашинагъа келип тийгенди.

Алай бла юч автомашинада болгъан беш адам больницагъа тюшгендиле. Аладан экиси сабийледиле. Ала уа бек алгъа авария этген автомашинада келе болгъандыла.

КъМР-де МВД-ны пресс-службасы.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары), АЛИКАЛАНЫ Владимир, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика бёлюм - 42-67-68,42-24-02.
Экономика бёлюм- 42-66-73.
Культура бёлюм - 42-75-82.
Социальный политика бёлюм - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкъла эм спорт бёлюм - 47-26-39, 42-66-71.
Письмола эм реклама бёлюм - 42-37-94.
Тилманчла бёлюм- 47-31-28.
Сурат алыучула- 42-68-72, 42-66-76.
Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламлы информация органла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни Почта связыны федеральный управлениясы жууаплыды. Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Аликаланы Владимир - дежурный редактор; Гайыланы Рита - жууаплы секретарьны орунбасары; Зезаланы Лида (1, 2-чи бетле), Акушуланы Феруза(3, 4-чю бетле), Рахайланы Джамиля (5-чи, 6-чы бетле) - корректорла.

Тиражы 3450 экз. Заказ № 2311

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

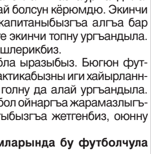

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru